

O‘zbekiston
Metama’lumot
Kuzatilmaydigan iqtisodiyot

Ishlab chiqilgan sana: 25.09.2025

Oxirgi yangilangan sana: 25.09.2025

0. Asoslar

0.1 Qonuniy asoslar

0.1.1 Statistik ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va tarqatish uchun javobgarlik

O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi

2021-yil 11-avgustda Sharqiy Yevropa, Kavkaz va Markaziy Osiyo uchun Rasmiy statistika to‘g‘risidagi namunaviy qonuni asosida ishlab chiqilgan “Rasmiy statistika to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi qonuni qabul qilindi.

Ushbu Qonunning maqsadi rasmiy statistika sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Qonunning amal qilishi rasmiy statistikani tayyorlovchilarga va undan foydalanuvchilarga, respondentlarga hamda ma‘muriy ma‘lumotlarni yetkazib beruvchilarga, shuningdek ular o‘rtasida yuzaga keladigan, rasmiy statistikani tayyorlash, tarqatish va muvofiqlashtirish bilan bog‘liq bo‘lgan munosabatlarga nisbatan tatbiq etiladi.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 24-fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-75-son qarori bilan tasdiqlangan O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi to‘g‘risida nizomga muvofiq, Milliy statistika qo‘mitasi rasmiy statistikaning asosiy prinsiplariga rioya etilishini va xalqaro tavsiyalarga muvofiq bo‘lgan statistika uslubiyotlarining bir xilligini ta‘minlash; statistika ma‘lumotlarini yig‘ishni, uy xo‘jaliklarining statistika kuzatuvlarini, ro‘yxatga olishlarni, bir marotabalik hisobga olishlarni, tanlanma so‘rovlarni va boshqa statistika kuzatuvlarini o‘tkazishni tashkil etish; barcha darajadagi foydalanuvchilarni belgilangan tartibda rasmiy statistika ma‘lumotlari bilan ta‘minlash; statistika maqsadlarida foydalanish uchun statistika registrlari va tasniflash tizimini yuritish uchun javobgar hisoblanadi.

Shu bilan birga, Rasmiy statistika to‘g‘risidagi Qonunning 14-moddasiga muvofiq statistika organlari quyidagi huquqlarga ega:

- davlat va xo‘jalik boshqaruvi organlaridan, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlaridan, banklardan hamda boshqa tashkilotlardan statistika kuzatuv shakllarini olish va statistika kuzatuv ma‘lumotlaridan statistika maqsadlarida foydalanish;
- statistik birliklar faoliyatining statistika kuzatuvlarini o‘tkazish va olingan birlamchi ma‘lumotlardan statistika maqsadlarida foydalanish;
- jismoniy shaxs bo‘lgan respondentlarni statistika kuzatuvlarida ishtirok etganligi uchun rag‘batlantirishni amalga oshirish;
- davlat va xo‘jalik boshqaruvi organlaridan, shuningdek boshqa tashkilotlardan statistika dasturlarini bajarish uchun zarur bo‘lgan axborotni so‘rash hamda olish;

- rasmiy statistikani tayyorlash uchun zarur bo'lgan statistika ma'lumotlarini yig'ishga jismoniy va yuridik shaxslarni qonunchilikka muvofiq shartnoma asosida jalb etish;

- statistika ma'lumotlarini yig'ish, ularga ishlov berish, ularni umumlashtirish, tahlil qilish, tarqatish va saqlashning zamonaviy usullari va vositalaridan foydalanish hamda ularni milliy statistika tizimiga joriy etish;

- statistika ma'lumotlarini taqdim etish bilan bog'liq qoidabuzarliklar aniqlangan taqdirda, ularni bartaraf etish haqida ko'rsatmalar berish va statistika ma'lumotlariga tegishli tuzatishlar kiritish;

- statistika hisobotlarini taqdim etish tartibini buzgan mansabdor shaxslarga nisbatan ma'muriy jazo choralarini qonunga muvofiq o'z vakolatlari doirasida qo'llash.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 12-sentabrdagi F-5054-son farmoyishiga muvofiq, mamlakatdagi iqtisodiy va moliyaviy ma'lumotlar Xalqaro Valyuta Fondining kengaytirilgan umumiy ma'lumotlar tarqatish tizimi (k-MTUT)ga to'g'ri kelishi va uning doirasida muvofiqlashtirilishi kerak.

Statistika jarayonlarini boshqarish, shu jumladan statistika ma'lumotlarini tayyorlash va tarqatish xalqaro sifatni boshqarish modellari (GSIM, GSBPM, GAMS0)ga asosan ishlab chiqilgan milliy tartib-taomillarga muvofiq amalga oshiriladi.

0.1.2 Ma'lumot ishlab chiqaruvchi tashkilotlar o'rtasida ma'lumotlar almashinuvi va muvofiqlashtirish

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi

"Rasmiy statistika to'g'risida"gi Qonunning 11-moddasiga asosan rasmiy statistikani tayyorlovchilar statistika ma'lumotlarini ishlab chiqishda xalqaro darajada tavsiya etiladigan tushunchalarga, tasniflarga va uslubiyatga amal qiladi.

Vakolatli davlat organi rasmiy statistikaning boshqa tayyorlovchilarining faoliyatini statistika dasturlari doirasida muvofiqlashtiradi.

Rasmiy statistikani tayyorlovchilar statistika ma'lumotlarini tayyorlash uslubiyatini o'z vakolatlari doirasida muvofiqlashtiradi.

Rasmiy statistikaning boshqa tayyorlovchilarining statistika uslubiyatlarida xalqaro tavsiyalarga nomuvofiqlik aniqlangan taqdirda vakolatli davlat organi statistika uslubiyatlari auditi yakunlariga ko'ra ushbu tayyorlovchilarga ijro etilishi majburiy bo'lgan taqdimnomalar kiritish huquqiga ega.

Milliy statistika tizimiga kiruvchi rasmiy statistikaning boshqa tayyorlovchilari tomonidan statistika ma'lumotlarini shakllantirish va vakolatli davlat organi bilan axborot almashinuvini ta'minlash uchun mas'ul bo'lgan bo'linmalar tashkil etiladi.

Rasmiy statistikani tayyorlovchilar hamda ma'muriy ma'lumotlarni yetkazib beruvchilar o'zlarida mavjud bo'lgan statistika ma'lumotlarini va (yoki) ma'muriy ma'lumotlarni vakolatli davlat organiga statistika dasturlarida belgilangan tartibda va muddatlarda bepul taqdim etadi.

"Rasmiy statistika to'g'risida"gi Qonunning 10-moddasiga asosan, Statistika kengashi vakolatli davlat organi huzuridagi rasmiy statistikaning rivojlantirilishi, faoliyat ko'rsatishi va muvofiqlashtirilishi masalalari bo'yicha kollegial maslahat organidir.

Statistika kengashining tarkibi davlat boshqaruvi organlarining, ilmiy-tadqiqot tashkilotlarining, nodavlat notijorat tashkilotlarining vakillari, shuningdek statistika bo'yicha milliy ekspertlar orasidan tuziladi.

0.1.3 Respondentlar individual ma'lumotlarining maxfiyligi

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi

"Rasmiy statistika to'g'risida"gi Qonunning 27-moddasiga asosan, rasmiy statistikani tayyorlovchilar tasarrufidagi mavjud individual ma'lumotlardan faqat statistika maqsadlarida, jamlanma statistika ma'lumotlarini shakllantirish uchun foydalaniladi.

Davlat organlari, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari va boshqa tashkilotlar, shu jumladan xalqaro tashkilotlar tomonidan individual ma'lumotlardan tergov, nazorat qilish, sud muhokamasi, ma'muriy qarorlar qabul qilish maqsadida yoki jismoniy va yuridik shaxslarga yoki uy xo'jaliklariga taalluqli boshqa maqsadlarda foydalanilishi mumkin emas.

Milliy statistika qo'mitasi xodimlari axloq kodeksiga, shu jumladan maxfiylik prinsiplariga rioya qilishlari, o'zlarining vazifalarini bajarishda ularga taqdim etilgan har qanday individual ma'lumotlarni oshkor qilmasliklari kerak.

Ularni lavozimga tayinlash paytida majburiyatlari haqida ma'lumot beriladi. Milliy statistika qo'mitasining har bir xodimi ma'lumotlarni oshkor qilmaslik majburiyatini o'z ichiga olgan shartnomaga qo'l qo'yishi shart.

0.1.4 Statistik hisobotlarni taqdim etish

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi

"Rasmiy statistika to'g'risida"gi Qonunning 14-moddasiga asosan, statistika organlari davlat va xo'jalik boshqaruvi organlaridan, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlaridan, banklardan hamda boshqa tashkilotlardan statistika kuzatuv shakllarini olish huquqiga ega. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi [kodeksining](#) 215-moddasiga muvofiq mansabdor shaxslarning statistika kuzatuvini olib borish uchun zarur bo'lgan hisobot va boshqa ma'lumotlarni taqdim etmaslikda ifodalangan statistika hisobotlarini taqdim etish tartibini buzishi, hisobot ma'lumotlarini buzib ko'rsatishi yoki hisobotlarni taqdim etish muddatlarini buzishi bazaviy hisoblash miqdorining yetti baravaridan o'n baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

"Rasmiy statistika to'g'risida"gi Qonunning 16-moddasiga asosan, Statistika dasturlariga binoan statistika kuzatuvlarini o'tkazish chog'ida respondentlar rasmiy statistikani tayyorlovchilarga ishonchli va to'liq ma'lumotlarni rasmiy statistikani tayyorlovchi tomonidan belgilangan tartibda va muddatlarda bepul taqdim etishi shart.

0.2 Resurslar

0.2.1 Kadrlar, moddiy-texnika bazasi, kompyuter vositalari va moliyalashtirish

Makroiqtisodiy indikatorlar va milliy hisoblar boshqarmasining Yashirin iqtisodiyotni statistik baholashni muvofiqlashtirish bo'limida 4 nafar xodim ishlaydi.

Kuzatilmaydigan iqtisodiyot metodologiyasi bo'yicha xodimlarni o'qitish doimiy ravishda olib boriladi. Boshqarma xodimlari quyidagi o'quv kurslarida o'z malakalarini oshiradilar:

- Milliy statistika qo'mitasining Kadrlar malakasini oshirish va statistik tadqiqotlar instituti tomonidan tashkil etiladigan o'quv kurslarida;

- Xalqaro valyuta jamg'armasining:
- Salohiyatni rivojlantirish instituti (AQSH),
- Birlashgan Vena instituti (Avstriya),
- Kavkaz, Markaziy Osiyo va Mo'g'uliston davlatlari uchun salohiyatni rivojlantirish mintaqaviy markazi (Qozog'iston) bilan hamkorlikda tashkil etilgan o'quv kurslarida;
- Osiyo va Tinch okeani statistika instituti tomonidan tashkil etilgan onlayn kurslarda;
- xalqaro statistika tashkilotlarining boshqa seminarlarida.

Bo'limda kompyuterlar soni yetarlicha bo'lib, har bir xodim o'zining kompyuterida ishlaydi. Barcha kompyuterlar lokal tarmoqqa ulangan, shuningdek, internetga kirish imkoniga ega.

Moliyaviy mablag'lar Statistika dasturi doirasida taqdim etiladi va Dasturda nazarda tutilgan statistika ishlarini bajarish, shuningdek, yangilangan "Milliy hisoblar tizimi – 2008" qo'llanmasini statistika amaliyotiga joriy etish bo'yicha rejalashtirilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish uchun yetarlidir.

1. Beg'arazlik

1.1 Kasbiy mahorat

1.1.1 Statistikaning xolisligi

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi

"Rasmiy statistika to'g'risida"gi Qonunining 6-moddasiga asosan, rasmiy statistikasining asosiy prinsiplari, jumladan beg'arazlik va xolislik hisoblanadi.

"Rasmiy statistika to'g'risida"gi Qonunining 13-moddasiga asosan, Davlat organlari, boshqa tashkilotlar va ularning mansabdor shaxslari statistika organlarining ushbu Qonunga muvofiq amalga oshirilayotgan faoliyatiga aralashishga haqli emas.

Hududiy statistika boshqarmalari, tumanlarning (shaharlarning) statistika bo'limlari mahalliy davlat hokimiyati organlaridan mustaqil bo'lib, bevosita vakolatli davlat organiga bo'ysunadi.

Kadrlarni tanlab olish va ularni yuqori lavozimlarga tayinlashda, ularning statistika sohasida tajribasi va kasbiy malakasi e'tiborga olinadi. Boshqarma xodimlari malakasini oshirish O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining Kadrlar malakasini oshirish va statistik tadqiqotlar instituti tomonidan tashkil etiladigan o'quv kurslarida hamda xalqaro tashkilotlar tomonidan tashkil etiladigan o'quv kurslari, o'quv-amaliy seminarlarda ishtirokini ta'minlash orqali ta'minlanadi. Boshqarma xodimlari Kadrlar malakasini oshirish va statistik tadqiqotlar institutida tashkil etilgan o'quv kurslarida ma'ruzalar bilan ishtirok etadi. Ommaviy axborot vositalarida Boshqarma xodimlarining ilmiy maqolalarini e'lon qilib borish tashkil etilgan.

1.1.2 Manbalar, uslublar va tarqatish usullarini tanlash

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi

"Rasmiy statistika to'g'risida"gi Qonunning 33-moddasiga muvofiq:

Rasmiy statistikaning tayyorlovchilar rasmiy statistikaning sifatini doimiy asosda baholab boradi. Sifat kafolatini ta'minlash uchun rasmiy statistika rasmiy statistikaning qamrovi, tushunchalari, statistik birliklari va tasniflariga taalluqli umumiy prinsiplar hamda usullar asosida tayyorlanadi va tarqatiladi.

Rasmiy statistikaning tayyorlovchilar rasmiy statistikaning sifatini yaxshilash maqsadida ma'lumotlarni tahlil etish va tahrir qilish, turli manbalardan olingan ma'lumotlarni birlashtirish, ma'lumotlarni statistika maqsadlarida bir-biriga bog'lashni va solishtirishni amalga oshirish hamda baholashning statistik usullaridan foydalanish huquqiga ega.

Rasmiy statistikaning tayyorlovchilar tayyorlash jarayonida foydalaniladigan manbalar va usullarni, shuningdek yakuniy ma'lumotlar to'plamlarini hujjatlashtirib boradi. Rasmiy statistikadan foydalanuvchilar statistika ma'lumotlarining manbalari va ularni tayyorlash usullari hamda rasmiy statistika ma'lumotlarining sifati to'g'risida metama'lumotlar yordamida xabardor qilinadi.

1.1.3 Statistik ma'lumotlarni noto'g'ri talqin qilish yoki undan noto'g'ri foydalanish bo'yicha sharh

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi

Milliy statistika qo'mitasi statistik ma'lumotlarni noto'g'ri talqin qilish va statistik ma'lumotlardan noto'g'ri foydalanilganda o'z izohini berishi mumkin.

1.2 Shaffoflik

1.2.1 Statistik ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va tarqatish qoidalari va tartibining oshkoraligi

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi

“Rasmiy statistika to'g'risida”gi Qonunning 6-moddasiga binoan, rasmiy statistikaning asosiy prinsiplari tushunarlilik va shaffoflik. Statistik ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va tarqatish bo'yicha shartlar O'zbekiston Respublikasining statistikaga oid qonun hujjatlarida keltirilgan. Ushbu qonunchilik choralari veb-saytga joylashtirilgan va jamoatchilikni ular bilan tanishish imkoniyati mavjud. “Rasmiy statistika to'g'risida”gi Qonun va statistik ma'lumotlarni ishlab chiqish va tarqatish muddatlari aniq ko'rsatilgan statistika dasturi Milliy statistika qo'mitasi rasmiy veb-saytiga (www.stat.uz) joylashtirilgan. Qonun Oliy Majlis byulletenida, normativ-huquqiy hujjatlar bazasi (norma), shuningdek Adliya vazirligining www.lex.uz manzilida joylashgan ma'lumotlar bazasida ham mavjud. Statistik ma'lumotlarni shakllantirish uchun respondentlar tomonidan taqdim etiladigan statistika hisoboti shakllari Milliy statistika qo'mitasi rasmiy veb-saytida foydalanuvchilar uchun oldindan e'lon qilinadi.

1.2.2 Hukumatning statistik ma'lumotlar e'lon qilinishidan oldin ko'rishning ichki imkoniyati

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi

Hukumat Milliy statistika qo'mitasi tomonidan tayyorlangan statistik ma'lumotlarni ularni e'lon qilish vaqtidan oldin ko'rish imkoniyatiga ega emas. Statistik ma'lumotlarni tarqatishda statistika organlari mustaqildir. Davlat organlarining aralashuviga yo'l qo'yilmaydi (“Rasmiy statistika to'g'risida”gi Qonunning 13-moddasi). Faqat Qo'mita direktori, uning o'rinbosarlari va mas'ul xodimlar statistik ma'lumotlar e'lon qilinishidan oldin ularni ko'ra oladi.

1.2.3 Statistik ma'lumotlarning atributlari (belgilari)

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi

Jamoatchilikka e'lon qilinayotgan bosma statistik nashrlar, axborotnomalar, ommaviy axborot vositalarida berilayotgan ma'lumotlarning Milliy statistika qo'mitasi tomonidan ishlab chiqilganligi uning logotipi va izohlari orqali aniq belgilanadi.

1.2.4 Uslubiyatlar, ma'lumotlar manbasi va statistik usullardagi asosiy o'zgarishlar haqida oldindan xabardor qilish

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi

Yangi uslubiyatga o'tishdan, mavjud uslubiyatlar va usullarga sezilarli o'zgartirishlar kiritishdan oldin Milliy statistika qo'mitasi jamoatchilikni oldindan xabardor qiladi. Milliy statistika qo'mitasi o'z rasmiy veb-saytida foydalanuvchilarni qanday o'zgarishlar kutayotganini tushuntiruvchi tegishli uslubiy ko'rsatmalarni joylashtiradi. Maqolalar, yangiliklar va matbuot anjumanlarida kutilayotgan o'zgarishlar jamoatchilikka yetkaziladi.

1.3. Axloq me'yorlari

1.3.1 Xodimlarning axloq me'yorlari bo'yicha ko'rsatmalar

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi

Milliy statistika qo'mitasi xodimlari uchun Odob-axloq qoidalari tasdiqlangan. Ular axloq kodeksiga, shu jumladan maxfiylik prinsipiga rioya qilishlari, o'zlarining vazifalarini bajarishda ularga taqdim etilgan har qanday ma'lumotlarni oshkor qilmasligi kerak. Ular lavozimga tayinlanayotganda ushbu majburiyatlar haqida tushuntirishlar beriladi. Milliy statistika qo'mitasi xodimi individual ma'lumotlarni oshkor qilmaslik majburiyatini olgan shartnoma tuzishi shart.

2. Uslubiyat

2.1 Konsepsiya va tushunchalar

2.1.1 Konsepsiya va tushunchalar

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistik baholash doirasida iqtisodiyot tarmoqlari bo'yicha turli usullardan foydalangan holda kuzatilmaydigan iqtisodiyot yalpi qo'shilgan qiymat va uning yalpi ichki mahsulotdagi ulushini hisoblash MHT – 2008 qo'llanmasida tavsiya etilgan tushunchalar va ta'riflardan kelib chiqqan holda, yillik va choraklik davriylikda amalga oshiriladi.

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistik baholashning uslubiy asosi bo'lib, "Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistik baholash bo'yicha uslubiy nizom" (2024- yil 27- maydagi 114- son buyrug'i bilan tasdiqlangan) hisoblanadi.

2.2 Statistika qamrov

2.2.1 Statistika qamrov

2.2.1.1 Ma'lumotlarning statistika qamrovi

Hozirgi vaqtda kuzatilmaydigan iqtisodiyot ma'lumotlari O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy hududining barcha rezident birliklarini iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha qamrab oladi. Iqtisodiyotning norasmiy sektori bo'yicha statistika ko'rsatkichlarni baholash o'z yakuniy iste'moli uchun ishlab chiqarishini hamda "yashirin" iqtisodiyot ko'rsatkichlarini qo'shib, noqonuniy faoliyat ko'rsatkichlarini qo'shmagan holda amalga oshiriladi.

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistika baholash iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha iqtisodiyot sektorlari kesimida amalga oshiriladi.

2.2.1.2 Statistika qamrovdan istisnalar

Istisnalar yo'q.

2.2.1.3 Aniqlanmagan faoliyat

Iqtisodiyotning kuzatilmaydigan iqtisodiyot bo'yicha statistika ko'rsatkichlarni baholash noqonuniy faoliyat ko'rsatkichlarini qo'shmagan holda amalga oshiriladi.

2.3 Tasniflash/sektorlar bo'yicha taqsimlash

2.3.1 Tasniflash/sektorlar bo'yicha taqsimlash

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni tarmoqlar kesimida statistika baholash uchun O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy faoliyat turlari umumdavlat tasniflagichi (IFUT-2)dan foydalaniladi.

2.4 Hisobga olish asoslari

2.4.1 Baholash

Oqimlar va zahiralarni hisobga olishda foydalaniladigan qiymatni baholash qoidalari to'raligicha MHT-2008 tahririyatiga mos keladi:

- Bozor mahsulotlarining qiymati asosiy baholarda aks ettiriladi;
- O'z iste'moli uchun mahsulotlar ishlab chiqarish hajmi bozor baholariga tenglashtirilgan narxlarda baholanadi;
- Xorijiy valyutadagi operatsiyalar bozorda jarayonni amalga oshirish vaqtidagi o'rtacha almashinuv kursi orqali qayta hisoblanadi;
- MHTda iqtisodiy operatsiyalarni hisobga olish, asosan, operatsiyalarning amalga oshirish jarayonidagi hisoblangan narxlar (joriy narxlar) asosida amalga oshiriladi;
- Nobozor tovarlar va xizmatlarni baholashda, agarda ularning bozor narxlarini ma'lum bo'lmasa, ishlab chiqarishga xarajatlari orqali yoki shu kabi tovarlar va xizmatlar uchun qo'llash mumkin bo'lgan bozor narxlaridan foydalangan holda baholanadi. Xususan, davlat boshqaruv xizmatlari va uy xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi notijorat tashkilotlar xizmatlari ishlab chiqarish xarajatlarini baholash orqali hisoblanadi.

2.4.2 Hisobga olish asosi

Operatsiyalar va oqimlar MHT tamoyillariga muvofiq hisoblash usuli yordamida hisoblanadi.

2.4.3 Yalpi/sof ko'rsatkichlarni hisoblash tartib-taomillari

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni baholash yalpi asosda hisoblanadi, ya'ni yalpi qo'shilgan qiymat ishlab chiqarish va oraliq iste'mol ayirmasiga teng. Tarmoqlarning yalpi qo'shilgan qiymati asosiy kapitalning iste'molini qo'shgan holda hisoblanadi.

3. Aniqlilik va ishonchlik

3.1 Birlamchi ma'lumotlar

3.1.1 Birlamchi ma'lumotlarni yig'ish asoslari

Norasmiy iqtisodiyot hajmini hisoblashda axborotlar manbai bo'lib, tarmoqlar statistikasida shakllantiriladigan norasmiy sektorda ishlab chiqarish bo'yicha jismoniy shaxslarning tanlanma kuzatuvlari ma'lumotlari va uy xo'jaliklari kuzatuvlarining ma'lumotlari hisoblanadi. Zarur hollarda, tanlanma qamrovini oshirgan holda qo'shimcha maxsus kuzatuvlar ham o'tkaziladi.

Yashirin iqtisodiy faoliyat hajmini baholashda yuridik shaxslarning faoliyati bo'yicha maxsus kuzatuvlar o'tkazish muhim o'rin tutadi. Bunda maxsus tanlanma kuzatuvlardan olingan natijalar mavjud rasmiy statistika kuzatuvlari ma'lumotlari bilan taqqoslanadi, tahlil qilinadi hamda yuridik shaxslar faoliyatini ifodalovchi bilvosita ma'lumotlar asosida hisob-kitoblar amalga oshiriladi.

3.1.2 Birlamchi ma'lumotlarning ta'rifi, qamrovi, tasniflari, baholanishi va hisobga olish davri

Birlamchi ma'lumotlar kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistik baholashning ta'riflariga, statistik qamroviga va tasnifiga hamda hisobga olish vaqti, hisobot davri va baholash tamoyillariga to'la mos keladi. Ishlab chiqarish usulida kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistik baholash uchun zarur ma'lumotlarni olish maqsadida kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistik baholash talablarini hisobga olgan holda statistika kuzatuv shakllari muntazam ravishda ko'rib chiqiladi.

3.1.3 Birlamchi ma'lumotlarning o'z vaqtida tayyor bo'lishi

Birlamchi ma'lumotlar Statistika dasturida belgilangan ma'lumotlarni taqdim etish muddatlarida o'z vaqtida taqdim etib boriladi.

3.2 Birlamchi ma'lumotlarni baholash

3.2.1 Birlamchi ma'lumotlarni baholash

Norasmiy iqtisodiyot hajmini hisoblashda axborotlar manbai bo'lib, tarmoqlar statistikasida shakllantiriladigan norasmiy sektorda ishlab chiqarish bo'yicha jismoniy shaxslarning tanlanma kuzatuvlari ma'lumotlari va uy xo'jaliklari kuzatuvlarining ma'lumotlari hisoblanadi. Zarur hollarda, tanlanma qamrovini oshirgan holda qo'shimcha maxsus kuzatuvlar ham o'tkaziladi.

Yashirin iqtisodiy faoliyat hajmini baholashda yuridik shaxslarning faoliyati bo'yicha maxsus kuzatuvlar o'tkazish muhim o'rin tutadi. Bunda maxsus tanlanma kuzatuvlardan olingan natijalar mavjud rasmiy statistika kuzatuvlari ma'lumotlari bilan taqqoslanadi, tahlil qilinadi hamda yuridik shaxslar faoliyatini ifodalovchi bilvosita ma'lumotlar asosida hisob-kitoblar amalga oshiriladi.

3.3 Statistika usullari

3.3.1 Birlamchi ma'lumotlar bilan ishlashda statistika usullari

Doimiy narxlarda hisoblash usullari

YAIM tarkibiy qismlarini doimiy narxlarda hisoblash ikki asosiy usuldan foydalangan holda amalga oshiriladi:

- joriy narxlardagi hisobot davri ma'lumotlarini mos narxlar indeksi orqali deflyatsiya qilish;
- joriy narxlardagi o'tgan yilning mos davri ma'lumotlarini fizik hajm indeksleri yoki ushbu iqtisodiy faoliyat turining rivojlanish sur'atlarini mantiqan to'g'ri ifodalovchi natural indikatorlar orqali ekstrapolyatsiya qilish.

Ayrim hollarda ko'rsatkichlarni doimiy narxlarda hisoblashning to'g'ridan-to'g'ri qayta baholash usuli ham qo'llaniladi, bu usul hisobot davrida ishlab chiqarilgan mahsulot miqdorini o'tgan yilning mos davri narxlariga ko'paytirish orqali amalga oshiriladi.

YAIM tarkibiy qismlarini hisoblashda asosan deflyatsiya usulidan foydalaniladi, mos narxlar indeksi mavjud bo'lmagan hollarda ekstrapolyatsiya qilish usuli qo'llaniladi.

YAIMning tarkibiy qismlari jamlangan qiymatlar bo'lganligi sababli, ularni baholash usullari yuqorida aytib o'tilgan usullar birikmasidan iborat bo'ladi.

3.3.2 Boshqa statistika jarayonlari

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistika baholashda qonun bilan taqiqlangan faoliyatlar baholanmaydi. Norasmiy va yashirin faoliyatni maxsus tadqiqotlar, ma'muriy ma'lumotlar va uy xo'jaliklarining tanlanma kuzatuv ma'lumotlari asosida baholanadi.

3.4 Ma'lumotlarni taqqoslash

3.4.1 Oraliq natijalarni taqqoslash

Ayrim ma'lumotlar manbalari keskin farq qiluvchi qiymatlar bor yoki yo'qligi tekshirib boriladi. Keskin farq qiluvchi qiymatlar aniqlanganda milliy hisoblarni shakllantiruvchi xodimlar tegishli bo'linmalarga ma'lumotlarni tekshirish uchun murojaat qiladilar. Birlamchi ma'lumotlar tahlil qilinadi va dinamik mosligi tekshiriladi.

3.4.2 Oraliq ma'lumotlarni baholash

Asosiy oraliq ma'lumotlarda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan farqlar tahlil qilib boriladi va bu farqlarni bartaraf etish uchun moslashtirish ishlari amalga oshiriladi. Xususan, quyidagi koeffitsientlar ehtiyotkorlik bilan tekshiriladi: oraliq iste'mol / ishlab chiqarish, yalpi qo'shilgan qiymat / ishlab chiqarish. Bundan tashqari, faoliyat turlari kesimida qo'shilgan qiymatning tarkibi xronologik mosligi tekshiriladi.

3.4.3 Yakuniy statistik ma'lumotlardagi tafovutlar va boshqa nomuvofiqliklarni o'rganish

YAIMni ishlab chiqarish va xarajatlar (yakuniy iste'mol) usullari orasidagi statistik tafovutlar aniq ko'rsatilib o'tiladi. YAIMni baholashdagi tafovutlar tahlil qilinadi.

3.5 Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqish tahlili

3.5.1 Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqishni o'rganish va tahlil qilish

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistik baholash doirasida iqtisodiyot tarmoqlari bo'yicha turli usullardan foydalangan holda kuzatilmaydigan iqtisodiyot yalpi qo'shilgan qiymat va uning yalpi ichki mahsulotdagi ulushini hisoblash qayta ko'rib chiqish tartibi har yili tasdiqlanadigan Statistika dasturida aks etadi. Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni yillik baholash hisobot davridan keyingi yilning dekabr oyida, choraklik baholash hisobot davridan keyingi 45- kuni taqdim etiladi. Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni ushbu baholanishi hisobot yilidan keyin yillik statistik hisobot ma'lumotlari asosida qayta ishlanadi.

4. Amaliy yaroqlilik

4.1 Davriylik va o'z vaqtidaligi

4.1.1 Davriylik

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistik baholash choraklik va yillik davriyliklarda shakllantiriladi.

4.1.2 O'z vaqtidaligi

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni choraklik dastlabki baholash hisobot choragidan 45- kundan keyin shakllantiriladi.

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistik baholashni yillik yakuniy baholash dekabr oyida.

4.2 Qiyosiylik

4.2.1 Ichki qiyosiylik

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistik baholash doirasida iqtisodiyot tarmoqlari bo'yicha turli usullardan foydalangan holda kuzatilmaydigan iqtisodiyot YAQQ va uni YAIMdagi ulushini hisoblashda YAIMni ishlab chiqarish va xarajatlar (yakuniy iste'mol) usullari orasidagi statistik tafovutlar aniq ko'rsatilib o'tiladi. YAIMni baholashdagi tafovutlar tahlil qilinadi.

4.2.2 Vaqt bo'yicha qiyosiylik

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistik baholash ko'rsatkichlarining 2010- yildan boshlab yillik hisob-kitoblari hamda 2018- yildan boshlab choraklik hisob-kitoblari mavjud.

4.2.3 Sektorlar va sohalar o'rtasidagi qiyosiylik

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistik baholash ko'rsatkichlari Soliq qo'mitasi va tarmoqlar statistikasi ma'lumotlari bilan mos keladi.

4.3 Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqish

4.3.1 Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqish jadvali

Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqish davri oldindan belgilab boriladi va yildan yilga barqarorlashib boradi. Ko'rsatkichlarni qayta ko'rib chiqish tartibi har yili tasdiqlanadigan Statistika dasturida aks etadi.

4.3.2 Dastlabki va/yoki qayta ko'rib chiqilgan ma'lumotlarni aynan shu toifasi bo'yicha belgilash

Nashr qilinganda dastlabki ma'lumotlar belgilanadi va zaruriyatga qarab ularga izoh beriladi.

4.3.3 Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqishni o'rganish va tahlil qilish bo'yicha olingan natijalarni tarqatish

Qayta ko'rib chiqilgan (yakuniy) ma'lumotlar Milliy statistika qo'mitasi nashrlari va rasmiy veb-sayti orqali taqdim etiladi.

5. Qulayligi

5.1 Ma'lumotlar

5.1.1 Statistik ma'lumotlarni taqdim etish

Choraklik va yillik ma'lumotlar foydalanuvchilarga "O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati", "O'zbekiston Respublikasining milliy hisoblari", "O'zbekiston Respublikasi yillik statistik to'plami", "O'zbekiston raqamlarda" va boshqa statistik to'plamlar, shu bilan birga, Milliy statistika qo'mitasining <http://www.stat.uz> nomli rasmiy saytida press-revizlar va jadvallar ko'rinishida nashr qilish orqali taqdim etiladi.

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistik baholash ko'rsatkichlari tushunarli ko'rinishda grafiklar, jadvallar, qisqacha tahliliy sharhlar bilan batafsil nashr etiladi.

Nashrlarda ma'lumotlarni to'g'ri talqin qilish uchun asosiy ko'rsatkichlarga metodologik tushuntirishlar beriladi, bundan tashqari, veb-saytda statistik ko'rsatkichlarni shakllantirish va ularni hisoblash bo'yicha uslubiy nizomlar joylashtiriladi. Nashrlar va veb-saytlardagi ma'lumotlarni solishtirish uchun jadvallar va grafiklar shaklida bir nechta davrlar uchun indikatorlar keltiriladi.

Statistik ma'lumotlarni nashr etilishi muddatlari har yili tasdiqlanadigan Statistika dasturida aks ettiriladi.

5.1.2 Ma'lumotlarni tarqatish vositalari va shakllari

5.1.2.1 Bosma shaklda – Yangi nashr

Ma'lumotlar Milliy statistika qo'mitasining "O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati" (har chorakda), "O'zbekiston Respublikasining milliy hisoblari" (ikki yilda bir marta), "O'zbekiston Respublikasi yillik statistik to'plami" (ikki yilda bir marta), "O'zbekiston raqamlarda" (yilda bir marta) nashrlari orqali chop etilgan shaklda foydalanuvchilarga taqdim etib boriladi. Bundan tashqari, ma'lumotlar davlat boshqaruvi organlariga va boshqa foydalanuvchilarga ularning talablariga binoan kelishilgan jadvallar ko'rinishida taqdim etib boriladi.

Makroiqtisodiy ko'rsatkichlar jadvallar, grafiklar va diagrammalar shaklida qisqa tahliliy sharhlar bilan nashr etiladi.

5.1.2.2 Bosma shaklda – Oylik byulletenlar

Mavjud emas.

5.1.2.3 Bosma shaklida – Choraklik byulletenlar

Har chorakda "O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati" nashri taqdim etiladi, bundan tashqari statistik ma'lumotlar davlat boshqaruvi organlariga va boshqa foydalanuvchilarga ularning talablariga binoan kelishilgan jadvallar ko'rinishida taqdim etib boriladi.

5.1.2.4 Bosma shaklda – Yillik byulletenlar

Yillik ma'lumotlar "O'zbekiston raqamlarda" (yilda bir marta) nashri orqali, bundan tashqari, davlat boshqaruvi organlariga va boshqa foydalanuvchilarga ularning talablariga binoan kelishilgan jadvallar ko'rinishida taqdim etib boriladi.

5.1.2.5 Bosma shaklda – Boshqalar

Yillik ma'lumotlar "O'zbekiston Respublikasi yillik statistik to'plami" (ikki yilda bir marta), "O'zbekiston Respublikasining milliy hisoblari" (ikki yilda bir marta) nashrlari orqali, bundan tashqari, davlat boshqaruvi organlariga va boshqa foydalanuvchilarga ularning talablariga binoan kelishilgan jadvallar ko'rinishida taqdim etib boriladi.

5.1.2.6 Elektron shaklda - Byulleten yoki nashrlar

Milliy statistika qo'mitasining rasmiy saytida statistik ma'lumotlar - elektron jadvallar ko'rinishidagi dinamik qatorlar, press-revizlar har chorakda joylashtiriladi va muntazam yangilanadi, shu bilan birga, "O'zbekiston Respublikasining asosiy ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlari" taqdim etiladi. Shuningdek, ma'lumotlar XVJning kengaytirilgan Ma'lumotlarni tarqatishning umumiy tizimi (k-MTUT) doirasida O'zbekistonning yig'ma ma'lumotlar milliy sahifasida joylashtiriladi.

5.1.3. Ma'lumotlarni e'lon qilish jadvali

Rasmiy statistika taqvimini Milliy statistika qo'mitasining rasmiy saytida joylashtiriladi.

5.1.4 Bir vaqtning o'zida e'lon qilish

-

5.1.5 So'rov bo'yicha ma'lumotlarni tarqatish

O'zbekiston Respublikasining "Rasmiy statistika to'g'risida"gi Qonuni va boshqa me'yoriy hujjatlarga muvofiq, statistik ma'lumotlar foydalanuvchilarga ularning so'rovlari bo'yicha belgilangan tartibda taqdim etib boriladi. Statistik axborotlarni tarqatish yuridik yoki jismoniy shaxslarning yozma so'rovlari bo'yicha bosma yoki elektron jadval ko'rinishida, statistik to'plamlar, bulletinlar, tezkor axborot shaklida, shuningdek, tomonlar o'rtasidagi axborot almashinuvi to'g'risidagi bitimlarga asosan amalga oshiriladi.

5.2 Metama'lumotlar

5.2.1 Konsepsiyalar, statistik qamrov, tasniflar, hisobga olish asoslari, ma'lumotlar manbasi va statistik usullar to'g'risidagi hujjatlar va ma'lumotlarni tarqatish

Ma'lumotlar to'g'risidagi konsepsiyalar, statistik qamrovlar, tasniflar, hisoblash asoslari, ma'lumotlar manbalari va statistik usullar tarqatiladigan statistik to'plamlarda kuzatilmaydigan iqtisodiyot ko'rsatkichlariga uslubiy tushuntirishlar ko'rinishida o'z aksini topadi. Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni statistik baholash bo'yicha uslubiy nizomlar veb-saytga joylashtiriladi.

5.3. Foydalanuvchilarga yordam ko'rsatish

5.3.1 Aloqa bog'lash bo'yicha ma'lumotlarni tarqatish

Milliy statistika qo'mitasining rasmiy saytida.

9. Rejalar

9.1 Oxirgi

9.1.1 Takomillashtirish rejasi – Oxirgi takomillashtirishlar

IFUT-2 hamda uy-joy egalari tomonidan o'z iste'moli uchun ishlab chiqarilgan yashash xizmatlarini foydalanuvchilarnig xarajatlari usulida hisoblash, bilvosita o'lchanadigan moliyaviy vositachilik xizmatlari hajmini hisoblash statistik amaliyotga joriy etildi.

9.2 Umumiy

9.2.1 Takomillashtirish rejasi – Qisqa muddatli

-

9.2.2 Takomillashtirish rejasi – O‘rta muddatli

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni hisobga olishni takomillashtirish.

9.3 Moliyaviy

9.3.1 Takomillashtirish rejasi – texnik/moliyaviy ko‘makka talab – Qisqa muddatli

Makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarni hisoblashni takomillashtirish uchun texnik yordam ko‘rsatish talab qilinadi.

9.3.2 Takomillashtirish rejasi - texnik/moliyaviy ko‘makka talab – O‘rta muddatli

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni hisobga olishni takomillashtirish uchun texnik yordam ko‘rsatish talab qilinadi.

Aloqa bog'lash uchun shaxs (shaxslar):

F.I.O.:	Obidov Umarjon Shavkatovich
Lavozim:	Boshqarma boshlig'i
Bo'linma:	Makroiqtisodiy indikatorlar va milliy hisoblar boshqarmasi
Idora:	O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi
Manzil:	Mustaqillik shoh ko'chasi, 63-uy
Shahar/region:	Toshkent shahri
Mamlakat:	O'zbekiston Respublikasi
Pochta indeksi:	100170
Telefon: mamlakat kodi/shahar kodi/raqam	+ 998 71 203 80 00 (1060)
Faks: mamlakat kodi/shahar kodi/raqam	
Elektron manzil:	u.obidov@stat.uz